

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ З ПИТАНЬ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПРИРОДНИЧИЙ ФАКУЛЬТЕТ

СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
(В МЕЖАХ ФОРУМУ З
ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ,
ВЕТЕРАНОК ТА ЧЛЕНІВ ЇХ
СІМЕЙ «РІВНЕНСЬКА
ЄДНІСТЬ»)

Рівне

27-28 лютого 2025

РІВНЕНСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ
ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

РІВНЕНСЬКА
ОБЛАСНА
ДЕРЖАВНА
АДМІНІСТРАЦІЯ

ПСИХОЛОГО-
ПРИРОДНИЧИЙ
ФАКУЛЬТЕТ
РДГУ

Соціально-психологічна реабілітація ветеранів. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, проведеної в межах Форуму з підтримки ветеранів, ветеранок та членів їх сімей «Рівненська єдність» 27-28 лютого 2025 року / Упорядники проф. Р. Павелків, проф. Н. Корчакова, проф. В. Безлюдна. Рівне, РДГУ, 132 с.

*Демчук Олена,
кандидат психологічних наук, доцент,
професор кафедри загальної психології,
психодіагностики та психотерапії
Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне)*

*Артемова Ольга,
кандидат пед. наук, доцент,
доцент кафедри загальної психології,
психодіагностики та психотерапії
Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне)*

ВІЙСЬКОВІ З ІНВАЛІДНІСТЮ: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ТРУДНОЩІВ

З початком повномасштабної війни змінилось чимало аспектів нашого життя. Зокрема, тепер практично у кожного в оточенні є знайомий військовослужбовець або військовослужбовця. Навіть просто виходячи на прогулянку вулицями відносно мирного міста, можна побачити українських бійців. Однак іноді не знаєш, як правильно поводитися та спілкуватися з ними, щоб не завдати ненавмисно болю чи незручностей та водночас висловити повагу [5].

Перше просте правило, яке є найважливішим, центральним в етичному спілкуванні – це слово «ЛЮДИНА», яке завжди має бути на першому місці. Тому правильно говорити: «людина з інвалідністю», «людина з фізичними (сенсорними, психічними, інтелектуальними, руховими, ментальними) порушеннями», «людина з особливими освітніми потребами (освітня галузь)» [1]. Етикет спілкування дає можливість уникати «мови ворожнечі», виховувати в собі поважне ставлення до людей, їхніх особливостей, їхніх поглядів і обов'язково стане звичним. Просто варто ставитися до іншої людини так само, як до самої себе, і так само її поважати. Тоді й усі РІЗНІ відразу стануть РІВНИМИ.

Мета: розглянути основні причини комунікативних труднощів та шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Повернення військовослужбовців з інвалідністю до цивільного життя супроводжується численними викликами, одним із яких є комунікативні труднощі. Втрата здоров'я, психологічні травми, соціальні бар'єри можуть суттєво ускладнити адаптацію. Адаптація військових з інвалідністю потребує комплексного підходу, який включає психологічну допомогу, соціальну інтеграцію та державну підтримку. Успішне подолання комунікативних труднощів можливе завдяки співпраці військових, їхніх сімей, громадських організацій і державних структур. Це сприятиме повноцінному залученню ветеранів до суспільного життя та їхній самореалізації.

Так, психолог С. Юнгер акцентує увагу на важливості приналежності військового до спільноти після повернення з війни. Він зазначає, що ветерани, які повертаються додому, часто відчують розрив між собою і суспільством, що може призводити до соціальної ізоляції та посттравматичного стресу. Спілкування, яке можуть виступати частиною цієї «племінної» підтримки, може допомогти військовим відчутти, що їх цінують та розуміють. Важливо, щоб всі ми усвідомлювали силу своєї емпатії та солідарності в реабілітації військових. Одним з найбільших викликів для військових є повернення до мирного життя, особливо коли вони відчують фізичні втрати, такі як ампутації. Підтримка з нашого боку, яка проявляє інтерес та готовність спілкуватися, може стати важливою частиною цього процесу адаптації. С. Юнгер наголошує на тому, що допомога в

реінтеграції до суспільства вимагає не стільки професійної терапії, скільки простого людського співчуття [4].

Наші захисники та захисниці повертаються до цивільного життя, і переважно це люди з інвалідністю. Нам всім дуже важливо навчитися з ними спілкуватися та зробити їхнє перебування на робочому місці максимально комфортним. Окрім фізичних бар'єрів, ми маємо говорити про психологічні. Як почати розмову? Як правильно спілкуватися? Куди подіти очі? Чи варто допомагати? Як коректно запропонувати допомогу? І низка інших питань, до яких ми не готові [7].

Ампутація – це подія, яка має драматичний вплив на життя людини і поширена в сучасному суспільстві, це як фізична вада, так і надзвичайна психологічна ситуація [2]. Іноді навіть складається враження, що співрозмовник захищається від нас, від наших слів і переживань, що він зводить якісь перешкоди, захисні спорудження, бар'єри і огорожі на шляху спілкування. Головне:

1. Не тиснути.
2. Не питати про самі травматичні події, втрати й складний досвід.
3. Бути поруч.
4. Не пропонувати допомогу, а просити допомоги.
5. Забезпечувати безпеку: бути передбачуваним, розповідати про середовище.
6. При будь-якої незручності в розмові питати про минуле, наприклад, «а як тут було раніше?», «а що було до цього?»
7. Відмовлятися давати свої оцінки, відповідати «складно сказати, я там не був/не була», «тобі видніше», «навіть не знаю, що й думати».
8. При будь-якої нудності в розмові питати «Як думаєш, що буде далі?».
9. Намагатися бути з людиною поруч і робити щось, що не заважає спостерігати за людиною, навіть якщо людина задумалася і мовчить [6].

Після ампутації потрібна психосоціальна підтримка. Ось деякі аспекти, які важливо враховувати:

- Психологічна підтримка: консультування психолога або психіатра може допомогти пацієнту впоратися з емоційними труднощами та розвивати позитивне мислення.
- Підтримка родини: родичі та близькі грають важливу роль у процесі адаптації. Вони можуть надавати психологічну підтримку і допомогу в побутових справах.
- Групи підтримки: участь у групах підтримки з іншими ампутуваними особами може бути корисною. Вони дозволяють ділитися досвідом і відчувати, що ви не самі.
- Професійна реабілітація: фахівці з реабілітації допомагають пацієнтам відновити фізичні здібності і навчають їх використовувати протези або інші допоміжні засоби [3].

Висновки. Щоб покращити культуру взаємодії з людьми з ампутуваними кінцівками, зарубіжні психологи розробили навчальний курс «Спілкування без бар'єрів» у застосунку BetterMe: Mental Health [7].

На сьогоднішній день в Україні, внаслідок російсько-української війни, у реабілітаційних центрах проходять лікування багато військовослужбовців, які втратили кінцівки через бойові дії. Військовослужбовці з травматичною ампутацією переживають різку зміну способу життя, що впливає на всі аспекти їх повсякденності, включаючи мобільність, схему тіла та психосоціальну адаптацію. У дослідженнях було встановлено, що соціальні фактори та середовище у контексті інвалідності більш вагомі в процесі адаптації та реабілітації. Тому етичне спілкування, може допомогти бійцям швидше повернутися до звичного життя, знизити відчуття неповноцінності, подолати проблеми з негативними змінами в професійному житті, та зміною ідентичності.

Список використаних джерел

1. Демченко І. Етичні засади інклюзивного спілкування (Гайд по «безбар'єрному спілкуванню». URL: <https://nubip.edu.ua/node/148273> (дата звернення 25.10.2024 р.).
2. Психіатричне розуміння та лікування пацієнтів з ампутаціями. <https://surl.gd/njrvmf>

Форум з підтримки ветеранів, ветеранок та членів їх сімей «Рівненська єдність», 27-28.02.2025р.

3. Психосоціальна допомога після ампутації: підтримка і реабілітація. URL: <https://surl.li/jmwfkz> (дата звернення 3.12.2024 р.).
4. Юнгер С. Плем'я. Про повернення з війни і належність до спільноти. Київ: Наш Формат, 2023. 128 с.
5. Як спілкуватися з військовими. URL: <https://surl.li/nqsysv> (дата звернення 25.10.2024 р.).
6. Як ти, брате? Як ти, сестро? Травматичний досвід та як про нього розмовляти: посібник. URL: <https://yakty.com.ua/> (дата звернення 30.11.2024 р.).
7. BetterMe та Superhumans спрощують інтеграцію людей з ампутацією в робочий колектив. URL: <https://surl.li/nspkrn>

*Денищук Інна,
кандидат педагогічних наук, ст. викладач
кафедри психології, соціальної роботи та гуманітарних дисциплін
Рівненського інституту Університету «Україна»*

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Пріоритетне завдання освіти XXI століття передбачає орієнтацію на інтереси особистості, які б відповідали сучасним тенденціям суспільного розвитку; створення передумов розвитку творчих здібностей людей; формування здатності адаптуватися до змін, що відбуваються в суспільстві.

Психологічний стан та психічне здоров'я під час військових дій є вкрай важливим. Багато людей переживають виснаження, спустошення, втому, відчувають тривогу й паніку.

Мета повідомлення – висвітлити особливості психологічної підтримки та формування навичок психологічного відновлення дітей в умовах закладу освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діти є однією з найбільш вразливих категорій населення щодо впливу емоційної напруги в суспільстві. В умовах війни істотно зросла роль всіх педагогічних працівників, які можуть надавати першу психологічну допомогу та підтримку усім учасникам освітнього процесу. Освітнє середовище завжди має забезпечувати турботу та увагу до дітей, яким через брак життєвого досвіду і особливості дитячої психіки загрожують фізична та психоемоційна небезпека. Педагоги мають враховувати емоційний стан здобувачів освіти, адже під час війни вони можуть стикатися із дітьми, які мають психологічні травми, стрес, посттравматичний стресовий розлад, надмірну тривожність; переїхали із регіонів, де відбуваються військові дії, або навіть втратили когось із близьких. Цей фактор впливає на поведінку дитини, її здатність до навчання та на психологічні реакції на навколишні збудники. Саме тому першочерговим завданням батьків, освітянської спільноти на сьогоднішній день є надання невідкладної допомоги та психологічної підтримки дітям, що дозволить їм впоратися зі стресом від війни, а також попередить виникнення більш складних проблем.

Психосоціальна підтримка є ключовим фактором подолання наслідків стресових ситуацій як на рівні окремої людини, так і на рівні різних соціальних груп.

Дорослі повинні помічати і вчасно реагувати на тривожні симптоми, які проявляє дитина у стані стресу. Вона може відчувати страх, хвилювання або занепокоєння через напади паніки. Головне у цей момент – допомогти їй заспокоїтися і почуватися в безпеці. Можна використовувати такі стратегії психологічної допомоги:

- Дихальні вправи.
- Фізична підтримка: сядьте поруч; за згоди, можете обійняти або взяти дитину за руку. Прийміть обійми від дитини, якщо вона того забажає.
- Заземлення.

ЗМІСТ

Августюк Марія, Демидюк Володимир Способи зменшення негативного впливу румінації в учасників бойових дій	3
Березюк Тетяна Соціально-психологічний супровід ветеранів війни та членів їх сімей	5
Вронська Вікторія Нові виклики в умовах війни: стратегії відновлення фізичного та ментального здоров'я вихованців	8
Галатюк Михайло. Спортивна діяльність як інструмент фізичної реабілітації та соціальної інтеграції ветеранів	10
Галушко Любов, Амурова Яна Особистісна психокорекція військовослужбовця як передумова самозбереження ментального здоров'я	14
Галушко Олена Психологічна підтримка ментального здоров'я сімей учасників бойових дій	16
Герасимчук Оксана Особливості поглядів на психологічні теорії агресії	19
Гільман Анна Особливості психічного здоров'я осіб, постраждалих внаслідок війни	24
Главінська Олена, Главінська Еліна Стратегії психологічного відновлення військовослужбовців та ветеранів бойових дій	26
Гуцалюк Ігор Адаптивний спорт як інструмент відновлення ветеранів	29
Джеджерера Ольга Досвід країг НАТО в роботі з ветеранами з ПТСР	31
Демчук Олена, Артемова Ольга Військові з інвалідністю: шляхи подолання комунікативних труднощів	34
Денищук Інна Психологічна підтримка дітей під час війни в умовах закладу освіти	36
Дружиніна Інна Особливості соціально-психологічної підтримки членів сімей військовослужбовців	39
Марциновський Віталій, Загоруйко Геннадій. Витоки та причини розвитку синдрому вигорання у бійців у зоні бойових зіткнень	41
Ivashkevych Eduard, Kharchenko Yevhen Individual style of the activity of militaries	43
Каплун Олег, Фількіна Тетяна Посилення резильєнтності поранених учасників бойових дій та ветеранів через медіаторів	46
Карповець Максим. Перформативні методики у реабілітаційній та корекційній практиці в умовах війни	48
Кравченко Оксана Роль закладів вищої освіти у розвитку ветеранського руху	50
Кулаков Руслан. Збереження психічного здоров'я військовослужбовців як соціально-психологічна проблема	52
Кулакова Лариса Особливості використання арттерапії у роботі з військовими і ветеранами	55
Лазоренко Борис Комплексне забезпечення психологічного особистості та спільноти в умовах війни	57
Луцик Галина. Особливості психологічної реабілітації після війни: гендерні аспекти	59
Лютко Оксана. Алгоритм взаємодії з людьми з психічними розладами	61
Матласевич Оксана, Котовська Юлія Роль екзистенційних аспектів у посттравматичному зростанні студентської молоді	63
Mykhalchuk Nataliia, Ivashkevych Ernest Teenagers' experience of the war situation in Ukraine	66

Мовчко Олег. ПТСР і нічні кошмари, як війна залишає відбиток у свідомості та несвідомому	68
Молочко Ярослав Нарцисичний симптомокомплекс як механізм подолання бойового стресу та психологічної травми	71
Нелюб Євген Активний туризм як засіб поліпшення психоемоційного стану ветеранів війни в Україні	74
Немеш Олена. Психологічна допомога ветеранам та їх родинам	76
Нечипорук Любов, Килюшик Тетяна Особливості надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам в умовах воєнного стану	78
Ніколайчук Галина, Ногачевська Інна Відновлення ментального здоров'я ветеранів у процесі вивчення іноземних мов	81
Оксенюк Оксана Стратегії втручання у соціальній роботі з внутрішньо переміщеними особами (ВПО)	84
Остапчук Микола, Філоненко Руслана Забезпечення активної реабілітації ветеранів наданням підтримки у сфері освіти	87
Павелків Віталій Емоційна регуляція у ветеранів: виклики та шляхи подолання	89
Павелків Катерина Роль сім'ї та громади у процесі реінтеграції ветеранів у цивільне суспільство	91
Письменний Сергій Вплив психологічних травм партнерів на подружні стосунки викликаних війною	93
Пономаренко Вадим Гігієна сну як ключовий фактор відновлення здоров'я ветеранів	95
Петрук Людмила Особливості соціальної інтеграції та адаптації внутрішньо переміщених осіб в територіальних громадах	98
Пуха Наталія, Широких Анастасія Проблема стресу у підлітків під час війни	100
Савуляк Вікторія Християнське консультування як напрям психологічної допомоги	103
Ольга Созонюк Вплив воєнних дій в Україні на психічне здоров'я здобувачів вищої освіти	105
Стасюк Марія Захищеність психологічна як передумова конструктивного подолання особистістю стресової ситуації в умовах війни	107
Стеца Наталія Соціальна інтеграція дітей військовослужбовців: труднощі та перспективи	111
Супрун Віктор Психологічне благополуччя вагітних жінок в умовах війни: стратегії адаптації	113
Сяська Інна Стратегія соціальної реабілітації ветеранів та членів їх сімей в умовах війни в Україні	116
Тетеря Костянтин, Кротенко В. Теоретичні аспекти травматичного досвіду. Посттравматичний стресовий розлад і феномен посттравматичного зростання	119
Трохимчук Ірина Відновлення ментального здоров'я ветеранів засобами природи	122
Черноус Тетяна, Гордійчук Ірина, Баранович Софія Роль см'ї у подоланні наслідків материнської депривації та шкільної адаптації дітей в умовах війни	124
Чернієнко О. Відновлення фізичного здоров'я учасників бойових дій з вадами слуху	126
Юрчук Олена Особистісна резильєнтність як умова ефективності взаємодії психолога з учасниками бойових дій та ветеранами	128

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ.

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції,
проведеної в межах *Форуму з підтримки ветеранів, ветеранок та членів їх
сімей «Рівненська єдність»***

27-28 лютого 2025 року

Упорядники:
*проф. Р. Павелків, проф. Н. Корчакова,
проф. В. Безлюдна*

